

Оксана Сторчай
(Київ)

З НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ БОРИСА БУТНИКА-СІВЕРСЬКОГО

Публікацію присвячено цінному й актуальному нині архівному матеріалу – статті Б. Бутника-Сіверського «Літографська справа на Україні в середині минулого віку. За неопублікованими документами Центрального Історичного архіву УРСР та Всеросійської Академії Мистецтв».

Ключові слова: Б. Бутник-Сіверський, літографська справа середини ХІХ століття в Україні, І. Борель, Й. Лауфер, А. Гаммершмідт, Й. Вальнер, Н. Буяльський.

Публикация посвящена ценному и актуальному донині архівному матеріалу – статтю Б. Бутника-Сіверського «Літографическое дело на Украине в середине прошлого века. За неопубликованными документами Центрального Исторического архива УССР и Всероссийской Академии Художеств».

Ключевые слова: Б. Бутник-Сіверський, літографическое дело середины ХІХ века в Украине, И. Борель, И. Лауфер, А. Гаммершмидт, И. Вальнер, Н. Буяльський.

The publication deals with the valuable and still actual archival material – the article of Borys Butnyk-Siverskyi *Lithography in Ukraine in the Middle of the Last Century. After the Unpublished Records of the Ukrainian SSR Central Historical Archives and the All-Russian Academy of Arts.*

Keywords: B. Butnyk-Siverskyi, lithography in Ukraine in the mid-XIXth century, I. Borel, Yo. Laufer, A. Hammerschmidt, Yo. Walner, N. Buyalskyi.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної науки про мистецтво постає питання написання в майбутньому загальної ґрунтовної колективної праці – історії українського мистецтвознавства, що вкладається в значний відрізок часу – починаючи з 70-х років ХІХ ст. зі створення університетських мистецтвознавчих кафедр і до нашого часу. Одним з важливих напрямів роботи в підготовці видання, що включає систематизацію, аналіз, характеристику, визначення місця і значення мистецтвознавчого матеріалу, є виявлення наукових розвідок, монографій, статей вітчизняних науковців, що свого часу з різних причин не були опубліковані, але й сьогодні мають наукову цінність і актуальність. Саме такою є наукова розвідка відомого українського мистецтвознавця Бориса Степановича Бутника-Сіверського (1901–1983) «Літографська справа на Україні в середині минулого віку. За неопублікованими документами Центрального Історичного архіву УРСР та Всеросійської Академії Мистецтв» [4].

Творча біографія Б. Бутника-Сіверського більш-менш виписана в довідниковій літературі, детальніше можна ознайомитися з біографією мистецтвознавця, звернувшись до його особової справи як члена Спілки художників, що зберігається в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України [8]. Загалом, увесь основний масив архіву Б. Бутника-Сіверського зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (ІР НБУВ), який ще дотепер не доступний для дослідників. Крім того, є ґрунтовна стаття В. Афанасьєва [1].

До наукової спадщини Б. Бутника-Сіверського входять дослідження дитячої художньої творчості, плаката періоду громадянської війни (1918–1820 років), українського народного мистецтва, історії вітчизняної художньої освіти, творчості В. Беретті, мистецької спадщини Т. Шевченка. Він брав активну участь у підготовці академічного видання «Тарас Шевченко. ПЗТ у десяти томах» (Т. 7–10. – К., 1961–1964) та «Шевченківського словника» (т. 1–2. – К., 1976–1977) тощо.

Запропонована до публікації наукова розвідка Б. Бутника-Сіверського залишилася в статусі архівної. У ній розглядаються переважно літографські майстерні Києва середини ХІХ ст., їх власники, гравери, що в них працювали в контексті загальної картини розвитку літографської справи на теренах України. Стаття вченого доповнює новими фактами діяльність і творчість літографів, видавців І. Бореля, Й. Лауфера, А. Гаммершміда, Й. Вальнера, Н. Буяльського та ін.

Вітчизняна літографія середини ХІХ ст. – тема малодосліджена в українському мистецтвознавстві і потребує подальшої розробки науковцями, де підґрунтям для неї стане насамперед вивчення і систематизація значного масиву архівного матеріалу та музейних колекцій гравюри. Ґрунтовне дослідження літографської справи середини ХІХ ст. в Україні, зокрема в Києві (Україна входила на той час до складу Російської імперії), буде мати неабияке практичне значення, перш за все в науковій обробці (атрибуції) літографій київських майстерень, що зберігаються в музейних збірках.

Окремого дослідження, подібного Бутник-Сіверському (тобто за темою) немає, але проблематика його розглядається в загальних працях, присвячених українській графіці та видавничій справі, зокрема Ю. Турченка «Український естамп» [10], В. Касіяна і Ю. Турченка «Українська дожовтнева реалістична графіка» [7], М. Тимошика «Історія видавничої справи» [9], В. Іконникова «Київ в 1654–1855 гг. Исторический очерк» [6], також у нечисленних працях, присвячених окремим видавцям і видавництвам, поміж них В. Васильєва «Пол века у печатного станка» [5] (про діяльність типографії С. Кульженка), статтях С. Бразулі «Київ у літографії» [3], П. Балицького «Українська книга першої половини ХІХ віку» [2].

Архівна стаття Б. Бутника-Сіверського зберігається в Архівних наукових фондах рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (АНФРФ ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України) і представляє собою машинопис. Ця розвідка публікується зі збереженням авторської стилістики, орфографії, посторінкових приміток та підкреслень з незначними редакторськими правками, де також були уніфіковані примітки Б. Бутника-Сіверського.

1. *Афанасьєв В.* Мистецтвознавчі та народознавчі праці Бориса Бутника-Сіверського: (До 100-річчя від дня народж. вченого) // НТЕ. – 2001. – № 5–6. – С. 14–18.
2. *Балицький П.* Українська книга першої половини ХІХ віку // Життя й революція. – 1930. – Кн. VI. – Червень. – С. 192–202.
3. *Бразуля С.* Київ у літографії // Всесвіт. – 1928. – № 12. – С. 12–13.
4. *Бутник-Сіверський Б. С.* Літографська справа на Україні в середині минулого віку / за неопублікованими документами Центрального Історичного архіву УРСР та Всеросійської Академії Мистецтв. – К., 1945. Машинопис. – Архівні наукові фонди рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі АНФРФ ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України), ф. 14 – 2/234, арк. 318–345.
5. *Васильєв В. С.* Пол века у печатного станка. – К. : [б. и.], 1904 (Изготовлено и отпечатано в мастерских С. В. Кульженко). – 62 с.
6. *Иконников В. С.* Киев в 1654–1855 гг. : ист. очерк. – К. : [б. и.], 1904 (Тип. Имп. Ун-та св. Владимира). – 355 с.
7. *Касіян В. І., Турченко Ю. Я.* Українська дожовтнева реалістична графіка / [АН УРСР ІМФЕ; Відп. ред. О. С. Пащенко]. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 192 с. : іл.
8. *Личное дело. Бутник-Сиверский Борис Степанович.* Нач. 28 ноября 1949 – Окон. 5 ноября 1983. Рукопис, машинопис. – Центральный державный архив-музей литературы и искусства Украины (далі ЦДАМЛМ України), ф. 581 (Фонд Спільки художників), оп. 2, спр. 609.
9. *Тимошик М. С.* Історія видавничої справи: Підручник. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 496 с.
10. *Турченко Ю. Я.* Український естамп / [АН УРСР ІМФЕ; Відп. ред. О. С. Пащенко]. – К. : Наук. думка, 1964. – 336 с. : іл.
